QORTI TA` L-APPELL KRIMINALI
(SEDE SUPERJURI)

IMĦALLFIN

S.T.O. PRIM IMĦALLEF MARK CHETCUTI

ONOR. IMĦALLEF EDWINA GRIMA

ONOR. IMĦALLEF GIOVANNI GRIXTI

Illum l-Erbgħa 22 ta' Ġunju 2022

Att ta` l-Akkuża Nru. 10/2017

Ir-Repubblika ta` Malta

vs

Francis Xerri

Il-Qorti,

1. Rat l-imputazzjonijiet miġjuba mill-Avukat Ġenerali fl-Att ta'l-Akkuża bin-numru 10 tal-2017 kontra Francis Xerri detentur tal-karta ta'l-identita' bin-numru 5762(G) akkużat:

i. **Fl-Ewwel Kap** talli f'dawn il-gżejjer, fit-12 ta' Frar 2015 u matul is-snin ta' qabel, assoċja ruħu ma' xi persuna jew persuni oħra f'dawn il-Gżejjer jew barra minn dawn il-Gżejjer sabiex ibiegħ jew jittraffika f'dawn il-Gżejjer, mediċina (Kannabis Grass) bi ksur tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi, Kap.101 tal-Liġijiet ta' Malta, jew ippromova, ikkostitwixxa, organiżża jew iffinanzja tali assoċjazzjonijiet.

ii**. Fit-Tieni Kap** talli fit-12 ta' Frar tas-sena 2015 u matul is-sena ta' qabel kellu fil-pussess tiegħu id-droga Kokajina u li għalihom tapplika it-Taqsima IV ta'l-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi, Kap.101 tal-Liġijiet ta' Malta meta ma kienx fil-pussess ta' awtoriżazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni maħruġa mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skond id-disposizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza u meta ma kienx bil-liċenzja jew xort'oħra awtoriżżat li jimmanifattura, jew li jforni d-droga msemmija u meta ma kienx b'xi mod iehor bil-Liċenzja mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Sahha u ma kienx awtoriżżat bir-regoli tal-1939 dwar il-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (GN.292/1939), jew b'xi awtorita' mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Saħħa li jkollu dik id-droga u ma ġietx fornita lilu għall-użu tiegħu skond riċetta kif provdut fir-Regoli imsemmija, u b'dan li r-reat sar taħt tali cirkostanzi li dak il-pussess ma kienx għall-użu esklussiv tiegħu.

iii. **Fit-Tielet Kap** talli fit-12 ta' Frar tas-sena 2015 u matul is-sena ta' qabel kellu fil-pussess tiegħu il-pjanta Kannabis kollha jew biċċa minnha (senjatament Kannabis *Grass*) meta ma kienx fil-pussess ta' awtoriżazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni maħruġa mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skond id-disposizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi Kap.101 tal-Liġijiet ta' Malta, u meta ma kienx bil-liċenzja jew xort'oħra awtoriżżat li jimmanifattura, jew li jforni d-droga msemmija u meta ma kienx b'xi mod iehor bil-Liċenzja mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Sahha u ma kienx awtoriżżat bir-regoli tal-1939 dwar il-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (GN.292/1939), jew b'xi awtorita' mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Saħħa li jkollu dik id-droga u ma ġietx fornita lilu għall-użu tiegħu skond riċetta kif provdut fir-Regoli imsemmija, u b'dan li r-reat sar taħt tali ċirkostanzi li dak il-pussess ma kienx għall-użu esklussiv tiegħu

iv. **Fir-Raba' Kap** talli, fit-12 ta' Frar tas-sena 2015 u matul is-sena ta' qabel kellu fil-pussess tiegħu ir-raża meħuda mill-pjanta *Cannabis* meta ma kienx fil-pussess ta' awtoriżazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni mahruga mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skond id-disposizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi Kap.101 tal-Liġijiet ta' Malta, u meta ma kienx bil-liċenzja jew xort'oħra awtoriżżat li jimmanifattura, jew li jforni d-droga

msemmija u meta ma kienx b'xi mod ieħor bil-Liċenzja mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Sahha u ma kienx awtoriżżat bir-regoli tal-1939 dwar il-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (GN.292/1939), jew b'xi awtorita' mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Saħħa li jkollu dik id-droga u ma ġietx fornita lilu għall-użu tiegħu skond riċetta kif provdut fir-Regoli imsemmija, u b'dan li r-reat sar taħt tali cirkostanzi li dak il-pussess ma kienx għall-użu esklussiv tiegħu.

v. **Fil-Ħames Kap**, talli fit-12 ta' Frar tas-sena 2015 u matul is-sena ta' qabel kellu fil-pussess tiegħu (ħlief fil-kors ta' transitu minn Malta jew mill-ibħra territorjali tagħha) il-pjanta *Cannabis* kollha jew biċċa minnha, jew raża meħuda minnha, jew preparazzjonijiet li jkollhom bħala bażi din ir-raża, u dan meta ma kienx fil-pussess ta' awtorizazzjoni għall-importazzjoni jew għall-esportazzjoni maħruġa mit-Tabib Prinċipali tal-Gvern skond id-disposizzjonijiet tat-Taqsima VI tal-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi Kap.101 tal-Liġijiet ta' Malta, u meta ma kienx bil-liċenzja jew xort'oħra awtoriżżat li jimmanifattura, jew li jforni d-droga msemmija u meta ma kienx b'xi mod ieħor bil-Liċenzja mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Sahha u ma kienx awtoriżżat bir-regoli tal-1939 dwar il-Kontroll Intern tad-Drogi Perikolużi (GN.292/1939), jew b'xi awtorita' mogħtija mill-Ministru responsabbli għad-Dipartiment tas-Saħħa li jkollu dik id-droga u ma ġietx fornita lilu għall-użu tiegħu skond riċetta kif provdut fir-Regoli imsemmija.

2. Rat n-nota ta'l-eċċezzjonijiet preliminari ta' Francis Xerri ppreżentata fit-13 ta' Novembru 2017. fejn eċċepixxa:

i. Illi l-istqarrija tal-akkużat rilaxxata minnu fit-12 ta' Frar 2015 għandha tiġi iddikjarata inammissibbli għaliex meta tali stqarrija ġiet rilaxxata l-akkużat ma kellux dritt li l-avukat jkun preżenti u jipparteċipa b'mod effettiv fl-interrogazzjoni.
ii. Illi l-Ewwel Kap tal-Att tal-Akkuża huwa null għax il-fatt miġjub f'dak il-Kap ma jikkostitwix fis-sustanza r-reat miġjub jew deskritt fl-istess kap. Dan peress li l-fatti kif deskritti ma jikkostitwux ir-reat fil-parti akkużatorja tal-kap imsemmi.
iii. L-istqarrija ġuramentata ta' Carlos Nuno Morales li ngħatat fl-inkjesta maġisterjali hija inammissibbli peress li fil-mument li ngħatat ix-xiehda tiegħu huwa kien ko-akkużat fit-termini tal-liġi kif interpretata mill-ġurisprudenza tagħna, ma xehedx fl-Istruttorja w ukoll għaliex iċ-ċertifikati mediċi eżebiti fil-konfront tiegħu jitfgħu dubju serju dwar il-kundizzjoni mentali tax-xhud Morales.
iv. Illi mingħajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet supra, x-xhud Carlos Javier Nuno Morales, li huwa indikat mill-Avukat Ġenerali fil-lista tax-xhieda huwa xhud inammissibbli minħabba li huwa għadu ko-akkużat.

3. Rat is-sentenza tal-Qorti Kriminali tal-15 ta' Diċembru 2021 li permezz tagħha ċaħdet l-eċċezzjonijiet preliminari bil-mod kif ġew imressqa mill-akkużat, b'dan pero' li fir-rigward tat-tielet u r-raba' eċċezzjonijiet, f'dan l-istadju il-Qorti irriservat li tipproċedi kif imsemmi fil-paragrafu 45 tas-sentenza.

4. Rat ir-rikors ta'l-appell mressaq mill-akkużat Francis Xerri fit-22 ta' Diċembru 2021 fejn talab lil din il-Qorti tirriforma s-sentenza appellata billi tħassarha u tirrevokaha fejn il-Qorti Kriminali ċaħdet l-ewwel u it-tieni eċċezzjoni, u minflok tvarja l-istess billi tikkonfermhom fl-intier tagħhom, salv, dejjem kull provvediment ieħor li l-Qorti jogħġobha tagħti fil-ġudizzju tagħha.

5. Rat ir-risposta ta'l-Avukat Ġenerali ippreżentata fil-21 ta' Frar 2022 fejn talab li l-appell tal-akkużat għandu jiġi miċħud u s-sentenza appellata kkonfermata.

6. Rat l-atti u d-dokumenti kollha, inkluż l-atti tal-kumpilazzjoni.

7. Semgħet trattazzjoni

Ikkunsidrat:

8. Illi aggravat b'dik il-parti tas-sentenza appellata fejn il-Qorti Kriminali ċaħdet l-ewwel żewġ eċċezzjonijiet imressqa minnu, l-appellant jilmenta fiż-żewġ aggravji minnu ntentati illi l-Ewwel Qorti errat meta ma warrbitx l-istqarrija minnu rilaxxata lil pulizija wara li kien arrestat u interrogat lura fit-12 ta' Frar tas-sena 2015 billi ma kellux il-jedd ikollu avukat preżenti miegħu biex jiddefendieh, u ukoll għalkemm it-tieni eċċezzjoni kienet miċħuda mill-Qorti Kriminali, madanakollu fit-tieni aggravju minnu ntentat iżomm ferm mal-argument hemmhekk imqajjem minnu illi l-fatti miġjuba mill-Avukat Ġenerali fl-Ewwel Kap tal-Att t'Akkuża ma jikkostitwux is-sustanza tar-reat

indikat fil-parti akkużatorja għal dan il-Kap, billi huwa nieqes il-ftehim meħtieġ *ai fini* tar-reat ta'l-assoċjazzjoni bejn l-akkużat u il-fornitur tiegħu tad-droga ċertu Carlos Javier Nuno Morales.

9. L-Avukat Ġenerali jilqa' għal dan l-appell billi fl-ewwel lok jikkritika lill-appellant meta dan iressaq agrumenti ġodda issa fi stadju ta' revizjoni marbuta mal-ewwel aggravju dwar l-inammissibbilita' tal-istqarrija u dan għaliex l-ilment illi l-avukat tiegħu ma ingħatax *disclosure* mill-pulizija qabel ma kkonferixxa miegħu bit-telefon, huwa argument li qatt ma kien imqanqal mill-appellant quddiem il-Qorti Kriminali. Isostni l-Avukat Ġenerali illi l-appellant użufruwixxa mid-dritt lilu mogħti f'dak iż-żmien li jieħu parir legali qabel ikun interrogat biex b'hekk huwa seta' jifhem il-konsegwenzi legali tal-istqarrija tiegħu. Ma jressaq ebda ilment ieħor l-appellant dwar il-mod u manjiera kif ittieħdet l-istqarrija billi huwa ingħata id-drittijiet kollha viġenti fiż-żmien meta kienet rilaxxata. Illi fir-rigward tat-tieni aggravju l-Avukat Ġenerali jisħaq illi dan għandu jiġi miċħud għaliex il-Qorti Kriminali fliet bir-reqqa l-Att ta'l-Akkuża kif imfassla minnu u esponiet l-elementi tar-reat ta'l-assoċjazzjoni biex b'hekk waslet għal konkluzjoni illi l-ilment tal-akkużat, appellant f'dawn il-proċeduri ma jistħoqqlux akkoljiment ukoll għaliex il-parti narrattiva ta'l-att ta'l-akkuża ma tikkostiwixxi ebda prova ta' dak li seħħ, u d-deċiżjoni dwar il-fatti mħollija f'idejn il-ġurati iggwidati mill-Imħallef togat, għandha tkun imsejsa fuq il-provi miġbura fil-kors taċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri u mhux minn dak narrat mill-Avukat Ġenerali fl-Att ta'l-Akkuża.

Ikkunsidrat:

A. <u>Inammissibbilita' tal-istqarrija</u>

10. Stqarret hekk il-Qorti Kriminali fis-sentenza tagħha fir-rigward ta' din l-ewwel eċċezzjoni miġjuba 'il quddiem mill-akkużat, appellant f'dawn il-proċeduri:

"15. L-esklużjoni tad-dritt tal-assistenza legali konsistenti fin-nuqqas tal-preżenza tal-avukat waqt l-interrogatorju ma jfissirx b'mod awtomatiku li dik l-istqarrija tkun inammissibbli u allura tkun nieqsa minn kull valur probatorju. Lanqas ma jkun allura jfisser li kull referenza li tista' issir għal dik l-istqarrija fil-proċeduri penali tkun tissarraf potenzjalment fi ksur tad-dritt tas-smiegħ xieraq taħt Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem. L-insenjament ġurisprudenzjali f'dan ir-rigward hekk kif riassunt aktar il-fuq jeżiġi biss li fit-teħid ta' din id-deċiżjoni l-Qorti tqis jekk il-proċedura adoperata, b'mod globali u meta titqies il-proċedura fl-interezza kollha tagħha, tkunx ritenibbli waħda ġusta.

16. Issa, dan il-każ ma kienx jitratta xi persuna li kienet vulnerabbli minħabba li minorenni jew partikolarment żvantaġġjata jew novella għal proċeduri polizjeski jew kriminali. Saż-żmien tat-teħid ta' din l-istqarrija, jiġifieri sas-sena 2015, XERRI kien diġa xellef idejh mal-ġustizzja diversi drabi u kellu fedina penali li turi li kien ukoll plurireċediv, inkluż f'reati assoċjati mal-abbuż mid-droga cannabis.

17. In oltre fiż-żmien tat-teħid ta' din l-istqarrija huwa kellu tlieta u ħamsin sena. Din il-Qorti tqis ukoll li fl-ebda mument waqt il-proċeduri kriminali istitwiti kontra tiegħu huwa ma kkontesta l-valur probatorju ta' din l-istqarrija minnu rrilaxxjata jew attakka l-mod ta' kif din ittieħdet. Jirriżulta li ġie mwissi wkoll bid-dritt tiegħu li jibqa' sieket waqt l-interrogazzjoni u ntqal lilu wkoll li jekk jagħżel li jwieġeb, dak kollu li jgħid jista' jinġieb bħala prova kontra tiegħu. Lanqas ma jirriżulta li fil-mument li kien qiegħed jirrilaxxja l-istqarrija kellu bżonn xi assistenza parikolari bħalma hi assistenza medika u ma ngħatax jew li ma kienx qiegħed jifhem il-portata ta' dak li kien qiegħed jistqarr. Ma jirriżultax ukoll li kellu xi impediment - mentali jew fiżiku jew ta' xorta oħra - li f'dak li mument irrendieh vulnerabbli.

18. Wara kollox, kif diġa ngħad qabel, huwa użufruwixxa mid-dritt ta' assistenza legali li kien viġenti dak iż-żmien li ttieħditlu l-istqarrija u deher jifhem dak li kien qiegħed isir fil-mument tat-teħid tal-istqarrija. Din żgur li ma kienetx l-ewwel stqarrija li tteħditlu hekk kif diġa ntqal li kien diġa xellef difrejh qabel diversi drabi mal-ġustizzja. Addirittura għażel li jiffirma dik l-isqarrija minnu rrilaxxjata. Lanqas ma jirriżulta li f'xi ħin waqt l-iter proċesswali l-akkużat ikkontenda li hu jew l-avukat tiegħu ma kinux mgħarrfa bin-natura tar-reati li fir-rigward tagħhom kienet teħtieġ li ttieħed l-istqarrija tiegħu jew li ma kinux konsapevoli tal-provi li l-Pulizija kellhom f'idejhom b'rabta mal-allegat involviment tiegħu f'dan il-każ. Apparti minn hekk matul il-proċeduri jirriżulta li l-akkużat kien debitament assistit."

11. Illi l-appellant ħassu aggravat minn dan il-pronunzjament ta'l-Ewwel Qorti u dan għaliex fil-fehma tiegħu l-iżvilupp li kien hemm fil-liġi fejn illum persuna suspettata għandha id-dritt li tkun assistita minn avukat waqt it-teħid tal-istqarrija seħħ sabiex tkun sanata sitwazzjoni fejn ikun hemm il-periklu ta' leżjoni għad-dritt ta' smigħ xieraq. Dan ifisser, fil-fehma tad-difiża, illi sitwazzjoni fejn dan il-jedd ma jingħatax isarraf awtomatikament f'tali leżjoni.

12. Din il-Qorti fis-sentenzi tagħha kienet ħadet il-linja bħal dik meħuda mill-Qorti Kriminali, illi ma huwiex fil-manzjoni riposti f'idejha bil-liġi illi tistħarreġ jekk prova li saret skont il-liġi għandiex tiġi imwarrba għaliex potenzjalment jista' jkun hemm lezjoni tad-dritt għal smigħ xieraq tal-persuna akkużata. Din il-Qorti tibqa' tal-fehma illi fir-rigward tal-prinċipju regolatur dwar l-ammissibilita' ta' prova fil-proċess penali, illi prova ma titqiesx li hija inammissibbli sakemm ma jkunx hemm xi dispożizzjoni espressa tal-liġi li tipprekludi l-ammissjoni ta' dik il-prova. Illi f'dawn il-każijiet li l-Qorti qed issib f'ħoġorha li jittrattaw il-valur probatorju ta' stqarrijiet rilaxxati mill-persuna akkużata li ma kellhiex avukat preżenti magħha waqt it-teħid ta' dik l-istqarrija, hija qed tiġi imsejħa tqies l-ilment mill-ottika ta' dritt kostituzzjonali iktar milli fl-ambitu ta' proċess ġudizzjarju penali. Dan għaliex mhux qed tiġi invokata ebda regola tal-liġi penali li teskludi l-produċibilita' tal-istess stqarrijiet fejn allura jiġi mfittex r-rimedju ordinarju għal lanjanza puramentta' natura kostituzzjonali.

13. Illi kif tajjeb traċċat mill-Qorti Kriminali, il-pożizzjoni ta' dritt li tirregola it-teħid ta' stqarrijiet u dikjarazzjonijiet mis-suspettat taħt id-dritt penali nostran ra żviluppi sostanzjali fis-snin reċenti. Illi fiż-żmien meta l-akkużat ġie arrestat u interrogat lura fis-sena 2015, huwa ma kellux il-jedd li jkollu l-avukat preżenti miegħu matul it-teħid tal-istqarrija u dan għaliex, kif ingħad, dan il-bdil għal Kodiċi Kriminali kien konsegwenza ta' trasposizzjoni fil-liġi tagħna ta' dak imfassal fid-Direttiva 2013/48/UE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill tat-22 ta' Ottubru 2013 dwar id-dritt tal-aċċess għal avukat fi proċeduri kriminali u fi proċeduri tal-mandat ta' arrest Ewropew, bdil allura li seħħ fiż-

żmien wara li l-akkużat kien interrogat. Illi fiż-żmien meta ġiet rilaxxata l-istqarrija mill-appellant kien hemm dritt, għalkemm wieħed iktar ristrett, tal-persuna suspettata biex tikkonferixxi mal-avukat tal-fiduċja tagħha fil-ħin preċedenti l-interrogatorju mill-pulizija. Huwa paċifiku illi dan id-dritt ġie lilu konċess u l-appellant użufruwixxa minnu, biex b'hekk l-istqarrija sussegwentement rilaxxata, hija in konformita' mal-liġi viġenti f'dak iż-żmien. Di fatti, l-leġislatur fl-artikolu l-ġdid maħluq bl-Att III tal-2002 ħaseb sabiex *"il-persuna li tkun arrestata u qed tinżamm taħt il-kustodja tal-Pulizija f'xi Għassa jew f'xi post ieħor ta' detenzjoni awtorizzata għandha, jekk hija hekk titlob, titħalla kemm jista' jkun malajr tikkonsulta privatament ma' avukat u prokuratur legali, wiċċ imb'wiċċ jew bit-telefon, għal mhux aktar minn siegħa żmien. Kemm jista' jkun malajr qabel ma tibda tiġi interrogata, l-persuna taħt kustodja għandha titgħarraf mill-Pulizija bid-drittijiet li għandha taħt dan is-sub-artikolu."* Għalhekk inħolqot sitwazzjoni ġdida għar-rigward tal-istqarrijiet li ġew rilaxxati mid-data li nġiebu fis-seħħ dawk l-emendi 'l quddiem, sitwazzjoni, kif ingħad, fejn ingħata il-jedd tal-parir legali qabel l-interrogatorju. Fl-istqarrija tiegħu, għalkemm l-appellant jammetti illi ġieli għamel użu mid-droga, madanakollu jiċħad illi qatt ittraffika l-istess. Illi fil-fatt il-pulizija waslu għal persuna tal-akkużat, appellant f'dawn il-proċeduri, wara informazzjoni mogħtija minn ċertu Carlos Javier Nano Morales, persuna ta' nazzjonalita Spanjola, li kien imwaqqaf mill-pulizija fil-pussess ta' droga *cannabis grass* fejn dan stqarr illi kien ser jikkonsenja din id-droga lill-appellant. Morales jistqarr mal-pulizija meta interrogat li kien ilu jissupplixxi lill-appellant bid-droga għal sentejn, fl-ammont ta' 500 gramma kull ħmistax-il ġurnata. L-appellant, iżda meta interrogat jiċħad dan kollu.

14. Illi huwa indubitat, kif tajjeb traċċat mill-Qorti Kriminali fis-sentenza tagħha, illi kien hemm evoluzzjoni fil-ġurisprudenza, kemm dik lokali kif ukoll ewropeja dwar il-jedd ta' persuna suspettata bil-kummissjoni ta' reat, li tkun assistita minn avukat, bil-liġi qabel Frar tas-sena 2010, teskludi kompletament dan il-jedd. Din il-bidla fil-liġi wasslet sabiex il-qrati matul dawn l-aħħar snin issindikaw il-validita' tal-proċeduri penali u ċioe' jekk dawn setgħux ġew ivviżjati bil-leżjoni tal-jedd għas-smigħ xieraq tal-

persuna akkużata meta din tkun irrilaxxat stqarrija mingħajr difiża adegwata, liema stqarrija sussegwentement tinġieb bħala prova fl-imsemmija proċeduri. Illi dan wassal għal fehmiet differenti espressi mill qrati ta' kompetenza penali kif ukoll dawk kostituzzjonali u anke evoluzjoni fil-ħsieb tal-QEDB liema ħsieb imbagħad influwenza deċizjonijiet illi ġew wara s-sentenzi fil-każ *Philippe Beuze vs il-Belġju* (71409/10) deċiża fid-09 ta' Novembru 2018, u *Farrugia vs Malta* illi xi ftit jew wisq tbiegħdu mill-insenjament imfassla fid-deċiżjoni ta' *Salduz* u oħrajn. Illi f'dawn id-deċiżjonijiet il-Qorti Ewropea reġgħet adottat il-kriterju tal-"*overall fairness of the proceedings*" sabiex jiġi mistħarreġ jekk seħħitx xi leżjoni għad-dritt tas-smigħ xieraq, u dan wara li jiġi superat l-ewwel test, u cioe' jekk kienx hemm xi raġunijiet impellenti li wasslu sabiex id-dritt għall-assistenza legali jiġi miċħud.

15. Illi għalkemm il-QEDB esponiet dan l-insenjament "ġdid" fir-rigward ta' din il-prova, fejn allura hemm imfisser illi qabel ma jintemm il-proċess ġudizzjarju jkun impossibbli li jiġi determinat jekk tkunx seħħet leżjoni tad-drittijiet fondamentali tal-persuna akkużata, u għalkemm il-Qorti Kostituzzjonali qiegħda issegwi dan l-insenjament, madanakollu imbagħad qed tingħata direzzjoni lil qrati ta' ġurisdizzjoni penali mill-istess Qorti Kostituzzjonali sabiex din il-prova titwarrab mill-atti probatorji fl-interess tal-ġustizzja u għall-integrita' tal-proċess, bil-għan li ma jkunx hemm ir-riskju ta' leżjoni tad-dritt għal smigħ xieraq. Il-Qorti Kriminali għamlet esposizzjoni erudita ta' dawn is-sentenzi.

16. Illi fid-dawl ta' dan l-insenjament din il-Qorti kienet u tibqa' tal-fehma illi f'dan l-istadju bikri tal-proċeduri fejn il-proċess penali għad irid jinstema' mill-qorti kompetenti ma jistax jingħad jekk il-kriterji indikati fil-kaz *Beuze* ġewx segwiti. Ukoll għaliex la din il-Qorti u lanqas il-Qorti Kriminali qabilha ma għandhom funzjonijiet kostituzzjonali u allura ma għandhomx il-poter jistħarrġu f'dan l-istadju, jekk tkunx seħħet xi vjolazzjoni tad-drittijiet fondamentali tal-persuna akkużata jew jekk

potenzjalment dan jistax iseħħ, iktar u iktar f'dik is-sitwazzjoni fejn l-assistenza legali tkun ġiet mogħtija skont il-kriterji previsti mill-Liġi viġenti fiż-żmien rilevanti, u b'mod partikolari meta l-ġudikabbli jkun għamel użu minn dak id-dritt billi jkun kiseb dik l-assistenza legali qabel ma jkun irrilaxxja xi stqarrijiet lill-investigaturi. Dan għaliex skont l-imsemmija pronunzjamenti dan n-nuqqas ta' assistenza legali waqt l-interrogatorrju innifsu, ma jwassalx awtomatikament għal leżjoni tal-jedd tagħha għal smigħ xieraq, meta l-Qorti Ewropeja issa qed tidderieġi il-qrati domestiċi jindagaw jekk il-proċeduri fl-intier tagħhom kienux ġusti fil-konfront tal-akkużat, bit-test allura li jrid jiġi segwiet fuq iż-żewġ binarji surriferiti.

17. Illi għalkemm din l-Qorti tikkondividi l-fehma milħuqa mill-Qorti Kriminali fis-sentenza appellata, madanakollu hija tal-fehma illi illum, fid-dawl tas-sentenzi mogħtija in materja, jidher opportun li d-deċiżjonijiet ta' din il-Qorti jkunu konsoni mad-direzzjoni li qed tingħata mill-Qorti Kostituzzjonali li hija waħda kostanti u ripetuta u dan fir-rigward ta' kawżi kriminali li għadhom *sub iudice*. Dan għalkemm id-direzzjoni li qed tingħata mill-Qorti Ewropeja dwar id-Drittijiet tal-Bniedem hija univoka, u ċioe' illi kull każ irid jitqies għalih billi jiġi mistħarreġ f'kull każ individwalment jekk bil-fatt illi l-persuna akkużata ma kellhiex assistenza legali waqt it-teħid tal-istqarrija, dan setax impinġa fuq is-smigħ xieraq iktar 'il quddiem tul il-proċeduri penali istitwiti kontra tagħha. Il-Qorti hija konsapevoli tal-pronunzjamenti reċenti li ġew mogħtija mill-Qorti Kostituzzjonali fejn ingħatat direzzjoni lil Qorti Kriminali sabiex ma tqisx bħala prova stqarrijiet li jkunu ġew rilaxxati mingħajr id-dritt tal-assistenza legali waqt l-interrogatorju billi jinsorġi l-periklu li jkun hemm difett proċedurali jekk jinstab illi dawn jilledu id-dritt tal-persuna akkużata għal smigħ xieraq.[1] Illi l-Qorti Kostituzzjonali stess fil-pronunzjamenti kollha minnha magħmula stqarret ċar u tond illi kien prematur f'dan l-istadju tal-proċeduri tiddikjara illi kienet seħħet xi leżjoni, billi l-proċess ġudizzjarju fl-intier tiegħu kien għadu ma ġiex konkluż, iżda jidher illi bħala rimedju prekawzjonarju minħabba f'leżjoni potenzjali, dik il-Qorti qiegħda ripetutament tagħti

---

[1] Clive Dimech vs Avukat Generali, The Police vs Alexander Hickey, Morgan Onuorah vs l-Avukat ta'l-Istat

d-direzzjoni lil Qorti Kriminali sabiex tisfilza il-prova ta'l-istqarrija. Illi għalkemm, kif ingħad, l-imsemmija prova mhijiex nieqsa mill-valur probatorju tagħha ġaladarba ma hemm ebda regola ta' dritt penali li qed teskludi l-ammissjoni ta'l-istess, u ġaladarba ukoll il-proċess ġudizzjarju fl-intier tiegħu għadu ma seħħx, biex b'hekk lanqas jista' jiġi stabbilit f'dan l-istadju bikri jekk kienx hemm xi vjolazzjoni tal-persuna akkużata tad-drittijiet kostituzzjonali tagħha, madanakollu l-Qorti ma tistax ma timxiex mad-direzzjoni li qed tingħata mill-Qorti Kostituzzjonali billi jidher li din hija waħda kostanti, għalkemm, kif ingħad, il-proċess ġudizzjarju għadu ma wasalx fit-tmiem tiegħu. Intqal hekk fl-aktar deċiżjoni reċenti mogħtija mill-Qorti Kostituzzjonali[2]:

> **11. Illi dan ifisser ukoll li għalkemm jista' jkun li dik l-istqarrija maħlufa ma kisritx diġa` l-jedd fundamentali tal-appellat għal smigħ xieraq (minħabba li l-proċess kontrih għadu mhux mitmum), x'aktarx iġġiblu ksur ta' dak il-jedd li kieku wieħed kellu jqis dak li tgħid fiha u jimxi fuqha. .....**
>
> **15. Illi meta wieħed jiġi biex jifhem kif jitħaddem kemm l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u kif ukoll l-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni, iridu ta'bilfors jitqiesu l-fatturi proċesswali partikolari tal-każ, b'mod illi biex wieħed jiddetermina jekk kienx hemm ksur tal-jedd ta' smigħ xieraq, wieħed irid iqis il-proċess kollu kemm hu, magħduda magħhom l-imġiba tal-Qorti li tkun, u kif ukoll ta' kif l-interessi tal-persuna mixlija kienu mressqa u mħarsin mill-istess qorti. Wieħed ma jistax u m'għandux jiffoka fuq biċċa biss mill-proċess sħiħ ġudizzjarju biex minnu, jekk isib xi nuqqas jew għelt, jasal għall-konklużjoni li ta' bilfors seħħ ksur tal-jedd tas-smigħ xieraq. F'ċirkostanza bħal din u safejn ma toħroġx prova ta' xi ħsara jew preġudizzju li ma jissewwiex, huwa ndikat u għaqli li l-istħarriġ dwar jekk wieħed ingħatax smigħ xieraq isir wara li jkun intemm il-proċediment li jkun u mhux qabel. Huwa minnu wkoll li wieħed ma jistax jeskludi minn qabel li jista' jkun hemm ċirkostanza proċedurali waħda matul il-proċess ġudizzjarju li taf tkun serja u determinanti biżżejjed biex titlob l-istħarriġ tal-ilment ta' ksur tal-jedd għal smigħ xieraq, iżda r-regola tibqa' li jitqies l-iter proċedurali kollu. ...**

Iżda finalment imbagħad ġie hekk deċiż:

> **Min-naħa l-oħra, bħalma din il-Qorti fis-sentenza tagħha fl-ewwel kawża kostituzzjonali sabet li kien jixraq li ma jsir l-ebda użu ieħor taż-żewġ**

[2] QK – Christopher Bartolo vs l-Avukat ta'l-Istat – deċiża 26/04/2022

stqarrijiet li r-rikorrent appellat ta lill-Pulizija, bla ma sabet li kien diġa` ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq, hekk ukoll f'dan il-każ, il-fatt li din il-Qorti jidhrilha li ma għandu jsir l-ebda użu mill-istqarrija maħlufa li l-appellat għamel quddiem il-Maġistrat Inkwirenti, ma jfissirx li dan qiegħed isir għaliex huwa ġarrab ksur ta' dak il-jedd, imma sewwasew biex jitneħħa l-biżgħa li jista' jġarrab ksur bħal dak;

18. Illi l-Qorti allura trid neċessarjament timxi mad-direzzjoni li qed tingħata mill-Qorti Kostituzzjonali, u dan għalkemm f'dan l-istadju tal-proċeduri ma jistax jingħad illi l-prova magħmula permezz tal-istqarrija tal-akkużat hija mittiefsa minn xi difett proċedurali li jirrendieha inammissibbli, kif tajjeb tikkonkludi l-Qorti Kriminali. Dan qed isir ukoll bil-għan li jkun hemm trattament ugwali bejn il-persuni kollha li jersqu quddiem il-qrati penali sabiex ikunu ġġudikati dwar reati allegatament minnhom kommessi u wkoll sabiex ikunu evitati proċeduri ulterjuri quddiem il-Qorti Kostituzzjonali, bil-proċess ġudizzjarju jitwal inutilment. Għal dawn il-motivi l-ewwel aggravju qed jiġi milqugħ b'dan illi tidderiġi lil Qorti Kriminali sabiex fil-kors taċ-ċelebrazzjoni tal-ġuri ma jsirx użu mill-istqarrija rilaxxata mill-appellant lura fit-12 ta' Frar 2015.

B. **<u>Nullita tal-Ewwel Kap ta'l-Att ta'l-Akkuża</u>**.

19. Illi l-modalita` dwar kif għandu jkun imfassal l-Att ta' l-Akkuża mill-Avukat Ġenerali huwa imfisser mill-legislatur fl-artikolu 589 tal-Kodiċi Kriminali bis-sub-inċiż (c) jispeċifika illi għandu jkun imfisser "**il-fatt li jikkostitwixxi r-reat, bil-partikularitajiet li jkunu jistgħu jingħataw dwar iż-żmien u l-lok li fihom ikun sar il-fatt u dwar il-persuna li kontra tagħha r-reat ikun sar, flimkien maċ-ċirkostanzi kollha li, skont il-liġi u fil-fehma tal-Avukat Ġenerali, jistgħu jkabbru jew inaqqsu l-piena**."

20. Illi għalkemm l-artikolu 449(5)(b) tal-Kodiċi Kriminali jitkellem fuq dawk iċ-ċirkostanzi fejn in-nullita` ta' l-att ta' l-akkuża tista' saħansitra titqanqal mill-Qorti *ex officio*, fl-istess' diżposizzjoni hemm indikazzjoni li waħda minn dawn l-istanzi ta' nullita tirriżulta meta jkun hemm inkonsistenza bejn il-fatti esposti fil-parti narrattiva u r-reat li imbagħad joħroġ mill-parti akkużatorja ta' l-Att ta' l-Akkuża, fejn allura din in-nullita` hija maħsuba biss fil-każ fejn il-fatti miġjuba fl-att ta' l-akkuża ma jkunux jikkostitwixxu **fis-sustanza** r-reat miġjub jew deskritt fl-imsemmi Att.

21. Issa l-appellant jikkontendi fit-tieni aggravju minnu ntentat illi l-fatti kif esposti mill-Avukat Ġenerali fil-parti narrattiva ta' l-Att ta' l-Akkuża ma jipprospettawx l-elementi legali mehtiega sabiex jissussisti r-reat ta'l-assoċjazzjoni fit-traffikar tad-droga. Jikkontendi illi dak li jemerġi mill-parti narrativa huwa sempliċement illi l-appellant kien jakkwista d-droga minn għand ċertu Morales, liema droga imbagħad kienet tinbiegħ mill-appellant għal rasu biex b'hekk ma jikkonfigurax il-ftehim ipprospettat mill-liġi għalbiex jirriżulta r-reat ta'l-assoċjazzjoni. Ukoll jikkontendi illi l-fatti misluta mill-Avukat Ġenerali mill-atti kumpilatorji sabiex jibni din in-narrattiva jirriżultaw unikament minn provi li mhumiex ammissibbli fil-liġi konsistenti fl-istqarrija tiegħu u xiehda ġuramentata tal-kompliċi tiegħu.

22. Illi l-Qorti mal-ewwel tistqarr illi ma tistax taqbel mal-appellant f'dan l-ilment tiegħu u dan għaliex anke minn dan ix-xenarju minnu semplifikat jemerġi illi allegatament kien hemm il-provvista tad-droga wara li sar ftehim bejn l-appellant u l-fornitur u dan fuq medda ta' żmien, biex b'hekk jista' jirriżulta l-att materjali ikkontemplat mill-leġislatur għar-reat ta'l-assoċjazzjoni kif ikkontemplat fl-artikolu 22(1) tal-Kap.101 tal-Liġijiet ta' Malta.

23. Illi l-Qorti Kriminali fil-fatt elenkat l-elementi meħtieġa fil-liġi sabiex jissussisti r-reat ta'l-assoċjazzoni u abbinat l-istess mal-fatti kif esposti mill-Avukat Ġenerali fil-parti narrativa tal-Att ta'l-Akkuża. Issa l-kwistjoni dwar jekk il-fatti probatorji li ser jkunu

ippreżentati quddiem il-ġurati mill-Prosekuzzjoni iwasslux għar-reat addebitat lill-akkużat hija deċiżjoni li għandha tkun rimessa biss f'idejn il-ġurati u ma hijiex kwistjoni ta' dritt li għandha tkun deċiża mill-Qorti. Lanqas allura ma għandu raġun jikkontendi l-appellant illi dawn il-fatti jemerġu minn provi mhux ammissibbli fil-liġi, l-ewwel nett għaliex meta l-Avukat Ġenerali jkun qed ifassal l-Att ta'l-Akkuża ma jistax jkun jaf *a priori* liema huma dawk l-eċċezzjonijiet li ser jiġu sollevati mill-persuna akkużata u fit-tieni lok, għaliex il-fatti hemmhekk narrati ma jikkostitwixxu ebda fatt ippruvat. Illi fuq kollox il-ġurati dejjem jkunu imwissija mill-Imħallef fl-indirizz tiegħu illi l-espożizzjoni tal-fatti ma tikkostitwixxi l- ebda prova fil-ġuri kif lanqas dawn il-fatti hekk esposti ma huma suffiċjenti sabiex il-ġurati jasslu għal xi verdett ta' ħtija.

> **"Ghalhekk, meta fl-artikolu 589 tal-istess Kodici jinghad li l-att tal-akkuza ghandu jfisser il-fatt li jikkostitwixxi r-reat u l-partikolaritajiet l-ohra msemmija fl-istess artikolu dan ma jistax ifisser hlief li l-att tal-akkuza ghandu jfisser il-fatt u partikolaritajiet l-ohra msemmija skont kif jifhimhom li graw l-Avukat Generali f'isem ir-Repubblika ta' Malta. Il-provi in sostenn tal-fatt li jikkostitwixxi r-reat u tal-partikolaritajiet l-ohra skont l-att tal-akkuza, imbaghad, jingiebu mill-Avukat Generali fil-kors tal-process fl-istadju opportun[3].**

24. Illi kif tajjeb espost mill-Qorti Kriminali fis-sentenza appellata, l-Att ta'l-Akkuża fih esposizzjoni ta' dawk il-fatti li fis-sustanza tagħhom jikkostitwixxu r-reat t'assoċjazzjoni taht il-Kapitolu 101 tal-Liġijiet ta' Malta. Illi l-liġi stess tistabbilixxi illi huwa biżżejjed għall-Avukat Ġenerali li mill-atti kumpilatorji jislet dawk il-fatti li fis-**sustanza** tagħhom iridu jikkostitwixxu r-reat li jemerġi fil-parti akkużatorja u mhux li jirrakonta fid-dettall l-fatti li jirriżultaw mill-provi ikkumpilati li minnhom jemerġi r-reat billi dan neċessarjament jrid jiġi mħolli finalment għad-deċiżjoni finali tal-ġurati.

> **"Il-gurisprudenza f'dan ir-rigward hija ormaj kopjuza u din il-Qorti ma tarax li ghandha ghalfejn toqghod tahli zmien ticcita d-diversi pronunzjamenti taghha in materja. Ikun hemm nullita` jew difett kif ravvizat fl-Artikolu 449(5)(b) meta l-fatti kif deskritti ma jkunux jammontaw fis-sustanza ghar-reat li bih l-akkuzat ikun qed jigi akkuzat. Bil-kelma "reat" wiehed ghandu**

[3] Ir-Repubblika ta' Malta vs Stiano Agius et – 09/01/2014 App.Sup.

necessarjament jifhem ir-reat bl-aggravji kollha li jkunu qed jigu dedotti skond il-ligi.[4]"

Fuq kollox:

"Fl-istadju ta' l-eccezzjonijiet preliminari l-Qorti Kriminali ma taghmilx apprezzament tal-provi kollha migjuba fil-kors tal-kumpilazzjoni biex tara jekk prova partikolari tirrizultax sodisfacentement jew le; din hija haga merament ta' prova messa ultimamont f'idejn min irid jiddeciedi dwar il-provi.[5]"

Dan ghaliex:

"l-artikolu 435 (1) tal-Kodici Kriminali dejjem inghata l-interpretazzjoni illi ghall-fini ta' l-istess ikun sufficjenti jekk ir-reat li jkun jifforma s-sostanza ta' l-att ta' l-akkuza jkun jirrizulta imqar mir-rapport guramentat tal-prosekutur quddiem il-Qorti tal-Magistrati. Il-kumplament, cjoe' dwar jekk ikunx jirrizulta ukoll mill-provi u dokumenti li jkunu ngabru fil-kumpilazzjoni, dejjem gie ritenut li dik hija materja li eventwalment trid tigi riservata ghal min ghandu jiggudika fuq il-fatti, fil-kaz tal-Qorti Kriminali, il-gurati[6].

Għaldaqstant għal dawn il-motivi l-Qorti ma ssib xejn x'tiċċensura fid-deċiżjoni tal-Qorti Kriminali fir-rigward u għaldaqstant dan l-aggravju imqanqal mill-appellant ma jistħoqqlux akkoljiment u qed jiġi miċħud.

Għal dawn il-motivi l-Qorti taqta' u tiddeċiedi billi tilqa' l-appell parzjalment, tgħaddi għalhekk biex tirriforma s-sentenza appellata. Tirrevokaha fejn din caħħdet l-ewwel eċċezzjoni sollevata mill-appellant, u tgħaddi biex tilqa' l-istess b'dan għalhekk illi fil-ġuri ma għandu jsir ebda użu bħala prova tal-istqarrija rilaxxata mill-appellant fit-12 ta' Frar 2015. Tikkonfermaha fejn din caħħdet it-tieni eċċezzjoni. Tikkonfermaha fil-bqija. Tirrimanda l-atti quddiem il-Qorti Kriminali sabiex jitkompla il-proċess penali kontra l-appellant.

---

[4] Ir-Repubblika ta' Malta vs Dominic Bonnici – App. Sup 22/04/2004
[5] Ir-Repubblika ta' Malta vs Charles Steven Muscat – deciza App.Sup.13/05/1998
[6] Ir-Repubblika ta' Malta vs Dominic Zammit et – deciza App.Sup. 31/07/1998

S.T.O. Prim Imħallef Mark Chetcuti

Onor. Imħallef Edwina Grima

Onor. Imħallef Giovanni Grixti